

Herderstasje

zet floristen op het verkeerde been

Adrie van Heerden kreeg, als FLORON-districtscoördinator, tijdens excursies vaak Herderstasjes aangeboden van floristen die er niet in slaagden de plant te determineren. Hoe kan deze algemene plant zo misleidend zijn?

Herderstasje (*Capsella bursa-pastoris*) is een één- of tweejarige plant met een zeer variabel uiterlijk. Tweejarige Herderstasjes vormen een rozet van bladeren, die variëren van bijna gaafrandig tot diep veerdelig ingesneden. Bij diep ingesneden bladeren zijn de afzonderlijke slippen nagenoeg driehoekig. Op het blad van Herderstasje zitten sterharen, vaak zijn er ook enkelvoudige haren aanwezig. Om deze sterharen te bekijken heb je een tienmaal vergrotende loep nodig. Hoe variabel de bladeren ook zijn van vorm, de sterharen blijven een duidelijk determinatiekenmerk. Eénjarige Herderstasjes vormen vaak geen bladrozet, maar ze hebben wel de karakteristieke sterharen waaraan je ze aan kunt herkennen. De bloemen van Herderstasje zijn klein en wit en zitten aan het einde van de stengel die heel lang blijft doorgroeien. De zaden ontwikkelen zich in twee driehoekige kamertjes, die samen een hartvormig hauwtje vormen. Aan de vorm van dat hauwtje

dankt de plant haar naam 'Herdersstasje'. Ook de wetenschappelijke naam 'bursa-pastoris' verwijst hiernaar: 'bursa' betekent 'beurs' of 'tas' en 'pastoris' betekent 'herder'. Het hauwtje gaat zijdelings open. Aan het tussenschot zitten twee rijen zaden die bij rijpheid bruin zijn.

Twee soorten?

Herderstasjes zijn kruisbloemige planten, die van origine uit het Middellandse Zeegebied komen. Wereldwijd zijn er circa 25 soorten bekend, waarvan er twee in Europa voorkomen. 'Ons' Herderstasje komt over de hele wereld voor. Een roodbloemige vorm afkomstig uit het westelijke Middellandse Zeegebied wordt soms wel als een aparte soort, Rood herderstasje (*Capsella rubella*), onderscheiden. Dit Rood herderstasje is op enkele plekken gevonden in Nederland, maar blijkt genetisch niet te verschillen van Herderstasje. In de volgende editie van Heukels' Flora zal Rood herderstasje daarom niet als een aparte soort worden onderscheiden.

Herderstasje is vooral te vinden op zanderige, stikstofhoudende grond. In hakvruchtakkers (bieten, aardappels) zijn ze vaak aanwezig, al lopen de aantallen sterk terug door onkruidbestrijding. In graslanden zijn Herderstasjes te vinden op kale plekkjes die ontstaan na scheuren van het grasland of door betreding. Je vindt ze dan ook vaak bij de toegang naar deze graslanden. Door steeds intensiever gebruik van graslanden is er in Zuid-Holland een lichte achteruitgang van Herderstasjes in dit biotoop vastgesteld. Herderstasje is een winterharde plant, die je ook in de winter bloeiend kunt aantreffen. Tijdens de Eindejaarsplantenjacht in 2014 eindigde Herderstasje op de zesde plaats. Daarbij speelt mee dat de plant een pionier is, die op veel plaatsen zijn plekje vindt: "Geef mij een kale plek of een voeg tussen straatstenen en ik kom!" dat is het enthousiaste levensmotto van Herderstasjes.

Tekst: Adrie van Heerden

De rozetten van Herderstasje zijn opvallend vormenrijk, van nagenoeg gaafrandig (links) tot diep ingesneden (rechts), en zetten menig florist op het verkeerde been (foto's: Joop Verburg, Ruud van Middelkoop & Margreet Heslinga).